ڕەنگ و یادەوەریی شوێن

چەند یادداشتێک دەربارەی دواپێشانگەی مەدحەت کاکەیی

بەختیار حەمەسوور

٨ی کانونی دووەم ٢٠٢٣ شێوەکاری

١

لە دوایین ڕۆژەکانی ساڵی ٢٠٢٢دا، ڕێک (٣٠ی ١٢)، لە سلێمانی، گەڕەکی شێخان، لە کۆڵانێکی پێچاوپێچ و تەنگ، لە خانوویەکی کۆنینە و داڕووخاودا، هونەرمەندی شێوەکار مەدحەت کاکەیی پێشانگەیەکی "یەکڕۆژەیی" کردەوە. هەڵبژاردنی ئەو شوێنە بۆ کارێکی هونەری، دەکرێت بۆخۆی ببێتە مایەی

لەسەروەستان و لێوردبوونەوە، ئەو خانووەی مەدحەت کاکەیی کارەکانی تێدا نمایش کردبوون، وێڕای فەرامۆشی و لەبیرکردن، هاوکات جێیەک بوو پڕ لە پیسایی، پاشەڕۆک، خاشاک، جلی ژێرەوەی ژنان، پێڵاوی تاکەوتاک و ڕەنگاوڕەنگ، جانتای کاڵبووە و دڕاوی چەرمین، چڵوچێوی پرژوبڵاو، درەختی قەد سووتاو و نیوەوشک، قوتووی بیرە و شووشەی شەربەت و ئۆزۆ، هاوکات هاتوچۆی بەردەوامی سێ پشیلەی مێینەی برسی و کزۆڵەش. مەدحەت لە ناوەندی ئەو گەورەزبڵخانەیەدا و بە دیوارە گڵین و درزبردووەکانیەوە تابلۆکانی هەڵواسیبوون، ئەمە وێڕای بیرخەرەوەی هەندی نموونەی جیهانی سەر بەم چەشنە لە نمایش، هاوتەک یادهێنانەوەیەکە لە ڕۆژانێکیش کە ژیان و کەسانێک لێرەدا بوون و لەگەڵ تاریکداهاتنی دواترووسکە لەم شوێنەشدا، دنیایەک خەون و ئارەزووی ون و فەوتاویش ئاوەوئاو چوون. کاکەیی لەخۆڕا و هەروا ئەم شوێنەی هەڵنەبژاردووە، بەڵکوو سەرەتا وەک بیرۆکە و دواتریش وەک ئایدیا لێی ڕاماوە و پاشتریش وەک جێیەک بۆ نمایش، هەڵیبژاردووە. هەر بینین و قسەکردنێکی من دەربارەی ئەو پێشانگەیەی مەدحەت کاکەیی شتێکە تەنیا لەناو کایەی ئەدەبیات و یادەوەریدا دەردەبڕدرێت و دەتوانم کۆی پڕۆژەکە لە بازنەی ئەدەبیات و یادەوەریدا وێنا بکەم و لێی بدوێم، وەک تر، نووسینێکی پسپۆڕانە دەربارەی هونەری شێوەکاری و تایبەت ئەو کارانەی مەدحەت کاکەیی لەو پێشانگەیەدا، لە توانای ئەم نووسینە و خودی نووسەرەکەشیدا نییە.

٢

بۆ دوان لە کارەکانی مەدحەت، لەو لایەنەوە کە هەموو دوانەکان کورت و کەم بێنن، باشترین دەرچە هەر «ڕەنگ»ە. کاتێک تەماشای ئەزموونی ئەم هونەرمەندە دەکەین، لە درێژەی نزیک بە نیو سەدە کارکردندا، دەبینین چەند شێواز و قوتابخانەی جیا جیا و لێکدووری تەجرووبە کردوون، دوایین وێستگە ئەم شێوازەیە لە تابلۆکێشان، کە تەنیا «ڕەنگ» باڵادەستە و سەرتاپایی چوارچێوەی تابلۆکانی داگرتووە. مەدحەت لەم ئەزموونەدا، کە دەتوانین بۆ ئەم قۆناغەی وەک دوائەزموون تەماشای بکەین، گەیشتووەتە جێیەکی سەخت و هاوکات ساکار، جێیەک کە تۆ لە بەردەم تابلۆیەکدا ڕادەگرێ کە تەنیا «ڕەنگ»ە

و هیچی دی، بە وتەیەکی کورت و کۆنکرێتی؛ دەتوانین ئەو جێیە بە «ڕەنگ لەوپەڕی پەتی»دا، پێناس بکەین.

ئەم پەتیبوونەوەیە لە ڕەنگ و سڕینەوەی فیگۆر و هێڵ و زەخرەفە و مەنزوور و... بینەر تووشی قەیرانی پەیوەندی و نەبوونی مانا و تێنەگەیشتن لە تابلۆکان دەکات، هەست دەکەی ئەم تابلۆیانە جیا لە ڕەنگ هەڵگری دەلالەت و هۆکردی دیکەن، بەڵام لە گەڕان بە شوێن ئەو ڕایەڵ و پێتانەی کە بتگەیەنن بەو پانتاییە لە دەلالەت و مانا، نائومێد دەبیت و ڕەنگە دواجاریش جیا لە بینینی کۆمەڵێک «ڕەنگ» لە چوارچێوە و قەبارەی جیاوازدا، بەتاڵ و دڵتەنگ لێی بێیتە دەرەوە. لەوانەیە کونجکۆڵ بیت، بتەوێ پشتینە و ناوەوەی تابلۆکان ببینیت و بخوێنیتەوە، شتێک لە مەراق و حەسرەت داتبگرێ، بەڵام نا، «ڕەنگ»ەکە لەو چوارچێوەیەدا هەموو شتەکەیە و تەواو. بۆ کۆمەک و یارمەتی، دیسان پەنا وەبەر ئەدەبیات و دێڕێک لە نیکۆس کازانتزاکی لە کتێبی «سۆفیگەریێتی»دا دەبەم، کە دەڵێت: «پەردەیەکی خەیاڵی ڕەنگین لە بەردەم کەندەڵانێکدا دەنەخشێنم، پێم مەڵێ پەردەکە لادە با تابلۆکە ببینم، پەردەکە خۆی تابلۆکەیە.»

٣

ڕۆحیانەت، هاوڕێیان و تابلۆ

ئەمڕۆ نەختە نەختە خەریکە شتێکمان بە ناوی خانووی کۆن و گڵ نامێنێت، هەموو کۆڵان و گەڕەک و بازاڕەکان پڕبوون لە خانووی چیمەنتۆ، بە نەمانی ئەو شێوازە لە بیناسازی و خانووبەرە، بەشێکی زۆر لە یادەوەریی شاریش تووشی سڕینەوە و فەوتان دەبێت. خانووی گڵ بۆ زۆر کەس، بە تایبەت ئەوانەی ڕۆژانێک لەو خانووانەدا ژیاون، مانایەکی تایبەتی هەیە و تێکەڵ بە نۆستالژیا و بیرەوەریی تاکەکەسی و بنەماڵەییان دەبێت. بۆ ئەمڕۆ، خانووی کۆن و پرتووکاو دەلالەتی زۆر هەڵدەگرێ، ڕەنگە بنەڕەتیترینیان «مەرگ» بێت، مەرگ وەک دوایین وێستگەی ژیان. بینینی ئەو خانووانە بەر لە هەر شت بیرخەرەوەی مەرگە، مەرگی کەسانێک لەوێدا ژیاون و لەوێدا مردوون، مەرگی خودی خانووەکانیش. بۆ من، لە هەرجێ و هەرکات ئەو خانووانە دەبینم،

خۆبەخۆ دەبەستریمەوە بەو کەسانەی زووتر، زۆر زۆر زووتر، لەوێدا ژیاون و لەژێر میچ و نێوان دیوارەکاندا، ئاواتیان چنیوە و هەموو سبەی و خۆرهەڵاتنێک، هیوایەکیان هەبووە. ئەو خانووانە نوختەی تێکڕژان و پێکگەیشتنەوەی ڕۆحیانەت و تارماییی ئەو کەسانەیە لە شەودا، هەر بۆیە کاتێک بە لایاندا تێپەڕ دەبین تووشی دۆخێک دێین؛ هاوشێوەی دۆشدامان و ماتەم. ئەو خانووانە دەتوانن بکشێن و بێنە هەناوی ئێمە و بە تۆزوخۆڵی لەسەرنیشتوویان، خەمگینمان بکەن. ئەگەرچی بینینی ئەو خانووانە لەوپەڕی فەرامۆشی و بێنرخبووندا برینێکە و ئازارێک، لەگەڵ ئەوەشدا هەست دەکەی ئێستاش لە زۆر لەو خانووە دوامۆدێل و بەرزانە پاکتر و بێگەردترن، ڕەنگە ئەوەش بۆ خودی ڕۆحیانەتەکان بگەڕێتەوە لە هەدوو خانووەکەدا، لەوسا و ئێستادا. مەدحەت کاکەیی هەموو ئەوانەی لە یادە و بە هەڵبژاردنی ئەو ڕووبەرە فەرامۆشکراوە بۆ نمایشەکەی، بە گونجاندنی تابلۆ یەکڕەنگەکان لەسەر دیوارە کاگڵی و شەقبردووەکان، هارمۆنیایەک پێک دەهێنێت و ئێمە خەمگین دەکات.

لە درکاندنێکدا، هونەرمەند مەدحەت کاکەیی گوتی، بڕیار بووە ناو لە پێشانگەکەی بنێت، سەرەتا ویستوویەتی بنووسێت: «خۆشتم ئەوێی سلێمانی»، دواتر ویستوویەتی بنووسێت: «یادێک بۆ ڕۆحی هەردوو هونەرمەند: سەروەت سەوز و کامەران شەوقی»، لە سەروەختی ئامادەکردنی شوێن و ڕێکخستن و هەڵبژاردنی تابلۆکاندا، هەواڵی مردنی یەکێکی دی لە هاوڕێ نزیک و ئەندازیارە گەورەکانی یابان و دنیای بیستووە، ئەو ئەندازیارە جارێک لە جاران هەر لە ڕێی مەدحەت کاکەییەوە هاتووەتە کوردستان، ئاراتا ئیسۆزاکی (Arata Isozaki) ناوی ئەو ئەندازیار–هونەرمەندەیە کە لە (٢٨ی ١٢)، دوو ڕۆژ بەر لە پێشانگەکەی کاکەیی دەمرێت، هەر بەو بۆنەیەوە و بە یادی ئەو سێ هاوڕێیە و وەک پرسەیەکی یەکڕۆژی، مەدحەت پۆستەری کردنەوەی پێشانگەکەی لەسەر لافیتەیەکی ڕەش دەنووسێت و بە جێیەی گشتیدا هەڵیدەواسێت و وەک عادەتی پرسە، ماوەی پێشانگەکەی «یەکڕۆژ» بەردەوام دەبێت؛ پێشانگەیەکی بێناو!

٤

تۆ بە ناو ئەو جێخانووە زبلّئاسایەدا دەگەڕێیت و دەگەڕێیت، تەماشای تابلۆکان دەکەی، پشیلەکان دەتبینن، بەسەر دیوارە خۆڵینە نیوەدارڕماوەکەوەن، تەماشای تۆ و ئەوانی تر دەکەن و جۆرێک حەپەساون، ئاوڕ دەدەیتەوە و پێکڕا باز دەدەنە خوارەوە. پاش چەندجار دەوروخول بە ناو جێخانووەکە و وەستان لەپێش تابلۆکان، لە پێشانگەکە دێیتە دەرەوە. دواجار هەرسێ پشیلەکە دەبینیتەوە کە خەریکن ئەو خواردنە بخۆن مەدحەت کاکەیی لە نزیک چوارچێوەی پەنجەرەیەکی دارینی کرمۆڵبوو، بۆی داناون.

٥

مەدحەت کاکەیی لە کەرکووک لەدایک بووە، بەڵام لەو کەسانەیە کە خەڵکی جیهان و گەردوونن، ئەو گەڕۆک، یان فلانۆرێکە بە مانای ئەوەی وا واڵتەر بنیامین دەیڵێت؛ *گەڕۆکێک بە شار و شەقامەکانی دنیادا، بە ڕامان و وەستان لەسەر بچووکترین شتەکان.* دیسان بە وتەی مارشاڵ بێرمەن لە کتێبی «ئەزموونی مۆدێرنێتی»دا، مەدحەتی «شێوەکار کەسێکە ڕوانین و توانای خۆی لەسەر سەلیقەی باوی ڕۆژ، ئەخلاق و سۆزەکانی ئەم ژیانە چڕ دەکاتەوە، [توانا و ڕوانینی] لەسەر چرکەی تێپەڕ و هەموو ئەو نیشانانەی نەمری کە لە هەناوی ئەو چرکەدان» ڕادەگرێت. کاکەیی ئەمڕۆ لە زۆرێک لە وڵاتانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا ناسراوە، کارەکانی لە گەلەرییە بەناوبانگ و دەگمەنەکان نمایش کراون و ڕەخنەگرانی پسپۆڕ و شارەزا دەربارەیان نووسیوە، بەڵام لێرە، لە کوردستان، لە زێدی خۆی، گومناوە، کەسانێکی کەم و دەستەبژێری لێ دەرچێ، نەناسراوە، ئینسان نازانێت بۆ ئەم دۆخەی هونەرمەند مەدحەت کاکەیی خۆشبەخت بێت یان دڵتەنگ! ڕەنگە "**خۆشبەخت**" وەڵامە ڕاستەکە بێت؛ بۆ نا.

چەند فۆتۆیەک لە پێشانگەکەی هونەرمەند مەدحەت کاکەیی

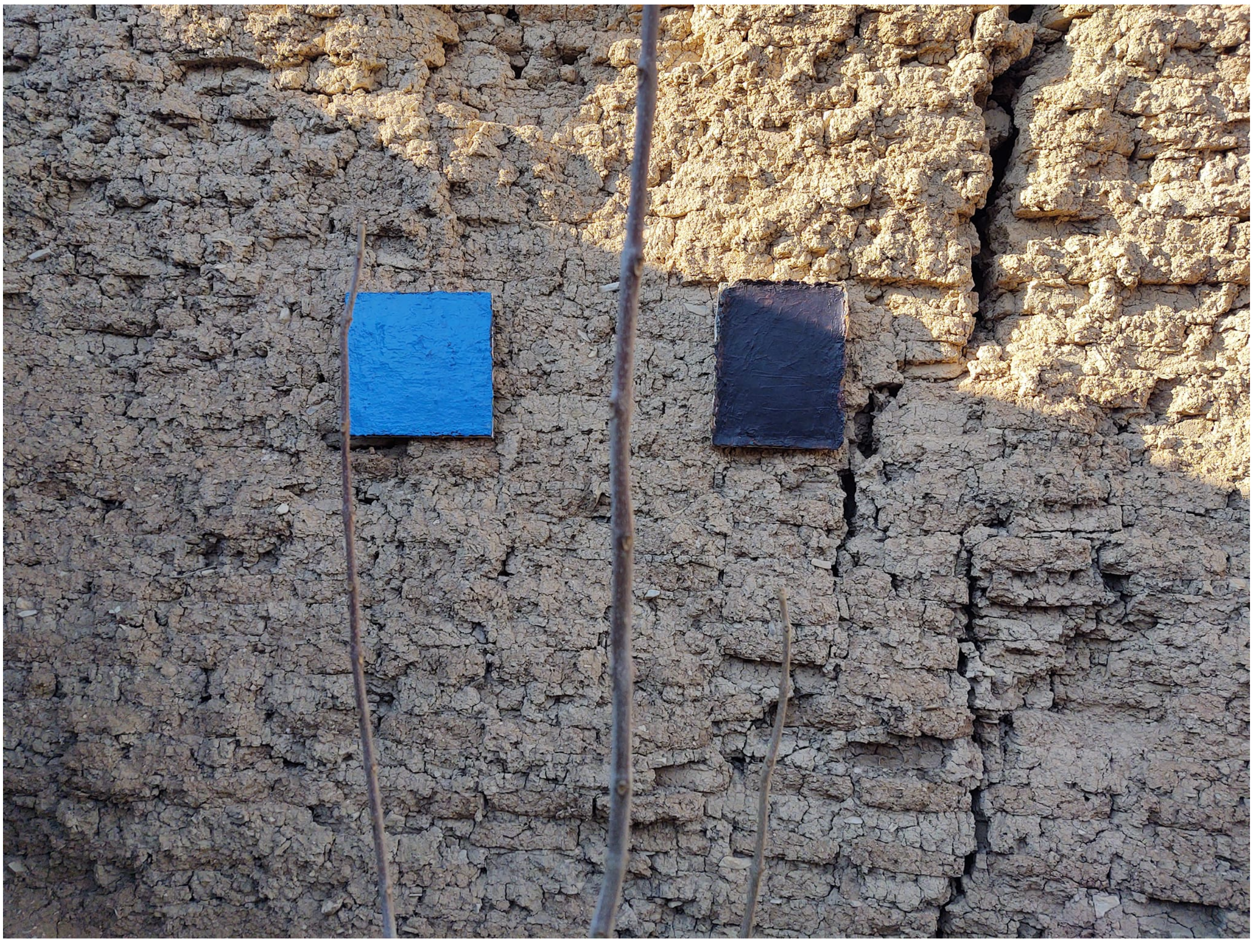

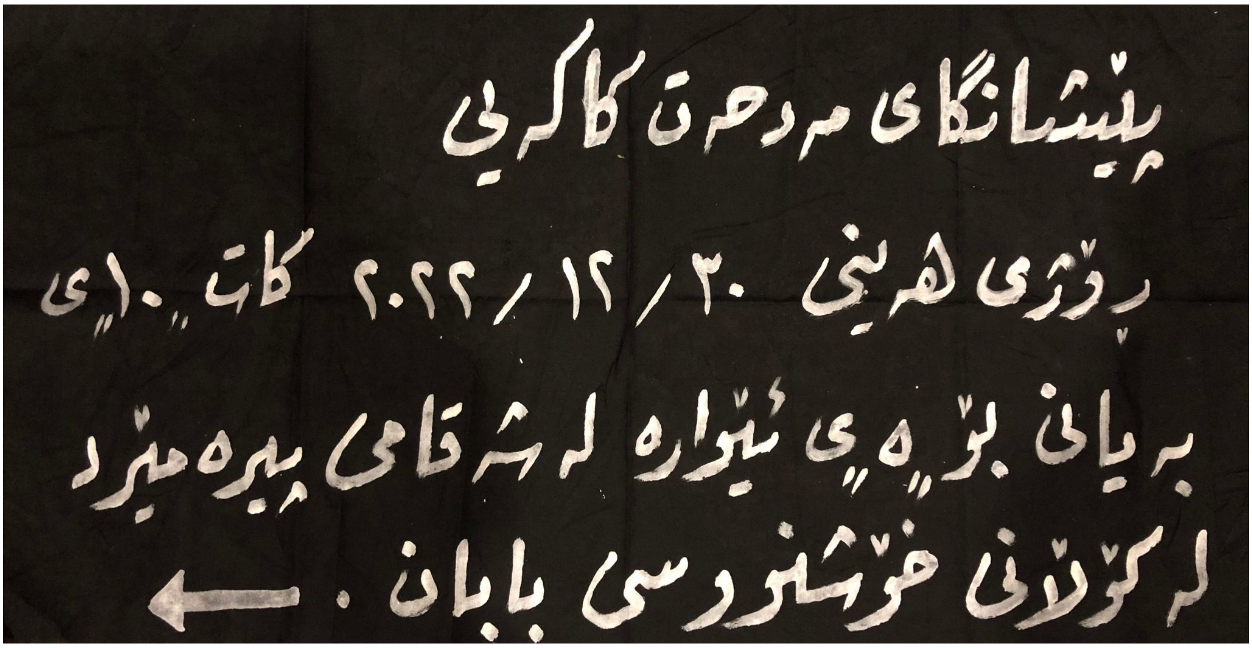
پێشانگای مەدحەت کاکەیی
ڕۆژی هەینی ٣٠ / ١٢ / ٢٠٢٢ کات ١٠ی
بەیانی بۆ ٥ی ئێوارە لە شەقامی پیرەمێرد
لە کۆڵانی خۆشنووسی بابان . ←